

Голубєва Неллі Юрїївна,
*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного
процесу, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
заслужений юрист України*

МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В СВІТІ

Запровадження елементів електронного правосуддя в судочинство є загальною тенденцією розвитку та модернізації судочинства. Для багатьох країн «оцифрування» судочинства – предмет особливої гордості.

Наші дослідження дозволяють зробити висновок, що розвиток електронного судочинства, як правило, проходить наступні етапи: стають доступними тексти законів, бази даних і прецеденти, розвиваються пошукові системи; з'являється можливість отримати інформацію з суду про дату і час засідання; з'являється можливість подати в електронному вигляді документи в суд, формуються шаблони процесуальних документів, документообіг в суді також переходить в електронну форму, а справи формуються в електронному вигляді (чи дублюються в електронному та паперовому вигляді); використовується обладнання, яке дозволяє досліджувати докази, надані в електронній формі; відбувається інтеграція електронних систем; можливість судочинства у віддаленому доступі (наприклад, за допомогою відеоконференцзв'язку) [1].

Якщо в країні впроваджено всі названі вище можливості (елементи, опції), то можна говорити про впровадження повноцінного електронного судочинства.

Міжнародний досвід реалізації національних систем електронного судочинства не завжди закінчувався успіхом. Але у тих країнах, де використання опцій електронного суду є обов'язковим, вдалося досягти

значних успіхів і щодо залучення користувачів, і щодо технічного та програмного забезпечення електронного судочинства. Звісно, що таке безальтернативне електронне судочинство запроваджується тільки після того, як система стала досить вдосконаленою. Практика показала, що обов'язкове використання інструментів електронного судочинства, без права подавати документи в суд у паперовому вигляді (згадаємо досвід Сінгапуру, Італії та Південної Кореї) сприяє більш швидкому прогресу в зазначеній сфері.

Зручним для суддів і учасників процесу є стандартизація процесуальних документів за допомогою електронних форм процесуальних документів, які передбачають лише заповнення їх користувачами, що дозволяє уникнути подання неповної інформації, а для суддів такі шаблонні документи є більш зрозумілими. Так, система *eLigation* Сінгапуру відрізняється від багатьох подібних систем електронного суду впровадженням інтерактивних форм – *eForm* – позовних заяв та інших процесуальних документів замість відсканованих і висланих документів у форматі PDF, що значно спрощує роботу з такими документами, адже вони певним чином стандартизовані, завжди «читабельні» тощо.

Міжнародний досвід використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у судочинстві дозволяє зробити висновок про різні концепції побудування електронного судочинства:

1. Надається можливість подання документів у суд через електронні канали зв'язку, наприклад: а) як *опція електронного уряду*: Бельгія – *e-Deposit*; б) як *спецплатформа подання документів в суд та отримання доступу до документів інших сторін*: Франція – *e-Barreau*, Чехія – *ePodatelna* (тільки для надсилання електронних заяв та їх додатків у суд), США – *Case Management/Electronic Case Files* (але отримання доступу до документів іншої сторони можливе за гіперпосиланням на PACER, надісланим електронною поштою, а не на самій платформі), Європейський

Суд (Люксембург) – *e-Curia*; в) через спеціалізовану електронну пошту: Італія (сертифікована електронна пошта), Німеччина (через спеціальні електронні поштові скриньки – *beA*, *beBPO*, *De-Mail*, *EGVP* та комплексну реєстраційну службу – *SAFE*); Іспанія – «Електронне місце/штаб судочинства», Чехія – «електронна реєстраційна кімната», Канада – *e-filing*.

2. Платформи онлайн-розгляду окремих категорій справ, як правило, щодо грошових вимог: Польща – *Elektronicznym Postępowaniu Upominawczym* (EPU), Великобританія – *Money Claim Online*, Сингапур – *Small Claims Tribunals*.

3. Платформи з більшим функціоналом: Австрія – *JustizOnline*, Італія – *Processo Civile Telematico*; Литва – *e.teismas.lt*; Великобританія – *CE File*, *Crown Court Digital Case System*; Південна Корея – ECFS (це не тільки комплексна система, яка дозволяє сторонам та їх адвокатам подавати й управляти справами, отримувати доступ до судової інформації та процедур в електронному вигляді, але й система електронного обігу в самому суді, в тому числі можливість суддям проводити безпаперові слухання); Сінгапур – *Integrated Electronic Litigation System* (iELS) (автоматизує документообіг і кореспонденцію в самих судах та надає насправді широкий функціонал сторонам, точніше їх адвокатам); Австралія – *Electronic Court Files* (ECF), *eLoggment*, *eCourtroom* (включають електронне зберігання даних, «онлайн-засідання», систему управління судовими справами і документами тощо); Білорусь – *E-court* (платформа для економічних справ); Російська Федерація – ГАС-«Правосудие» (автоматизація робочих місць суддів, забезпечення доступу до електронних баз даних, подання процесуальних документів здійснюється в особистому кабінеті); Казахстан – «Судовий кабінет» (надає більше 50 видів послуг в електронному вигляді) та Автоматизована інформаційно-аналітична система судових органів «Тθрелік»;

4. Повністю віддалений суд (окремий та повністю дистанційний суд, який працює не тільки без паперових документів, а й без фізичної присутності в суді на будь-якій стадії): Китай – Інтернет-суд Ханчжоу, Пекіна та Гуанчжоу; Канада (Британська Колумбія) – Онлайн-трибунал цивільного судочинства (*Civil Resolution Tribunal – CRT*), розглядає заяви на суму до 5 000 доларів у деяких категоріях справ.

5. Спроби повністю переглянути та модернізувати судові процедури як такі: Китай – розумні судові процеси, а також унікальний проєкт – «Мобільний мікросуд» на базі міні-програми *WeChat* дозволяє «подати позов через *WeChat*», оплатити, подати докази, брати участь у судовому процесі дистанційно через мобільний мікросуд.

На рівні Європейського Союзу в цілому працює багато платформ інформаційного характеру (*EJN in civil and commercial matters, The European Judicial Cybercrime Network, The Judicial Network of the European Union, European Legislation Identifier* тощо), якогось «єдиного вікна» до опцій електронного судочинства немає, але існує прагнення досягнути такої мети за допомогою *The European e-Justice Portal*.

Світова практика орієнтується на впровадження інформаційних технологій у судочинство, зменшення усності та безпосередності судових процедур, при цьому кожна країна вирішує для себе проблеми економічної доцільності й ефективності подальшого впровадження цифрових технологій у судовий процес.

Отже, з розвитком інформаційних технологій, коли створення електронних документів стає більш поширеним, зростає потреба людей у більш широкому їх використанні безпосередньо, без дублювання в паперовій формі, отримання електронних документів від контрагентів і державних органів тощо. Надання таких можливостей державою задовольняє високі очікування людей.

Технології розвиваються так швидко, що спрогнозувати їх розвиток досить складно. Але судова діяльність одна з самих консервативних у світі, тому вплив нових технологій буде більш стриманим та не має впливати на саму сутність, принципи та цілі здійснення правосуддя.

Разом з тим все більшого розвитку будуть набувати альтернативні засоби вирішення приватних спорів, які придатні для більш швидкого сприйняття нових технологій направлених на врегулювання спору за прийнятною процедурою для сторін.

Карантин у зв'язку з епідемією коронавірусу COVID-19 прискорив запровадження багатьох опцій електронного судочинства в різних країнах – карантин став тим тригером, якого не вистачало раніше для переведення в електронний формат такої об'єктивно консервативної діяльності, як судочинство. Багато країн за останні півтора роки здійснили реальний прорив у цифровому судочинстві.

Список використаної літератури:

1. Докладно етапи та функціонал розвитку систем електронного судочинства розглянуто у наступній праці: Голубєва Н. Ю. Електронне судочинство: міжнародний досвід : монографія [Електронне видання] / Н. Ю. Голубєва. – Одеса : Фенікс, 2020. – 204 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>. DOI: 10.32837/11300.14039

Андронов Ігор Володимирович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

«ДОКАЗУВАННЯ НАМІРІВ» ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЗОВУ

Одним з важливих питань, що виникає в процесі здійснення судового захисту в рамках позовної форми захисту права, є питання забезпечення позову.

Під забезпеченням позову розуміють сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог [1].